

**ОСНОВНІ ЗАСОБИ ВИПРАВЛЕННЯ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСІБ,
ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА ПЕВНИЙ СТРОК****BASIC MEANS OF CORRECTION AND RESOCIALIZATION OF PERSONS SENTENCED
TO IMPRISONMENT FOR A PERIOD**

Ткачова О.В., к.ю.н.,
доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Борох Є.Є., студент III курсу
факультету адвокатури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена інституту основних засобів виправлення та ресоціалізації осіб, засуджених до позбавлення волі на певний строк. Досліджена сутність понять «виправлення» і «ресоціалізація». Проаналізовані особливості, правова основа й ефективність вжиття основних засобів виправлення і ресоціалізації осіб. Виокремлені головні законодавчі недоліки в цій сфері. Констатовано, що під правовими визначеннями «виправлення» та «ресоціалізації» необхідно розуміти як процес певних змін, так і їх результат, що, у свою чергу, має знайти своє відображення у визначенні. Наголошено на справедливості позиції законодавця стосовно того, що виправлення – це необхідна умова ресоціалізації засудженого, оскільки без першого неможливо досягнути повноцінної ресоціалізації. Запропонуємо це закріпити в самому визначенні поняття «ресоціалізація». Доведено, що чинний Кримінально-виконавчий кодекс України потребує закріплення критеріїв, які дозволяти б встановити ступінь досягнення мети основних засобів виправлення й ресоціалізації, а також те, що пенітенціарна пробация є засобом насамперед ресоціалізації, а не виправлення осіб, засуджених до позбавлення волі, яка потребує вдосконалення, а саме забезпечення самостійності й незалежності її виконання від інших органів влади при здійсненні своїх повноважень і функцій. З огляду на те, що режим – це не засіб виправлення й ресоціалізації, важлива передумова реалізації інших засобів, із переліків засобів, закріплених у статті 6 КВК України, необхідно виключити режим. Системний підхід до розуміння соціально-виховної роботи робить такий засіб виправлення й ресоціалізації ефективним. Відсутність механізму участі громадськості у виправленні та ресоціалізації осіб, засуджених до позбавлення волі на певний строк, а також невдала правова регламентація роблять такий засіб абсолютно неефективним і таким, який потребує термінового доопрацювання.

Ключові слова: виправлення, ресоціалізація, покарання, позбавлення волі, засуджені особи.

The article is devoted to the institute of basic means of correction and resocialization of persons sentenced to imprisonment for a certain term. The essence of the concepts "correction" and "resocialization" is investigated. Features, legal basis and efficiency of use of the basic means of correction and resocialization of persons are analyzed. The main legislative shortcomings in this area are highlighted. It is stated that the legal definitions of "correction" and "resocialization" should be understood as the process of certain changes and their outcome, which, in turn, should be reflected in the definition. Emphasis is placed on the fairness of the legislator's position that correction is a necessary condition for the re-socialization of the convict, because without the first it is impossible to achieve full re-socialization. We propose to enshrine this in the very definition of the concept of "resocialization". It is proved that the current Criminal Executive Code of Ukraine needs to establish criteria that would establish the degree of achievement of the goal of basic means of correction and resocialization, as well as the fact that penitentiary probation is primarily a means of resocialization, not correction of persons sentenced to imprisonment. Improvement, namely ensuring the independence and autonomy of its implementation from other authorities in the exercise of their powers and functions. Given that the regime is not a means of correction and resocialization, an important prerequisite for the implementation of other means, from the list of means enshrined in Article 6 of the CEC of Ukraine, it is necessary to exclude the regime. A systematic approach to understanding social and educational work makes such a means of correction and resocialization effective. The lack of a mechanism for public participation in the correction and re-socialization of persons sentenced to imprisonment for a certain period, as well as poor legal regulations make such a tool completely ineffective and in need of urgent refinement.

Key words: correction, resocialization, punishment, imprisonment, convicted persons.

Актуальність теми дослідження. Нині в Україні позбавлення волі вважається одним із найсуворіших видів покарання, який істотно обмежує права й свободи засуджених осіб, прямо впливає на їх психіку. Згідно із даними Адміністрації Кримінально-виконавчої служби станом на 1 січня 2020 року в місцях позбавлення волі кримінально-виконавчої системи України трималося 52863 особи [1]. Відбувши це покарання, засуджені повинні повернутися до суспільства як повноправні його члени, що стає можливим лише за умови їх повноцінного виправлення і ресоціалізації в соціумі. Зважаючи на це, дослідження встановлених у законодавстві засобів і методів, за допомогою яких досягається виправлення й ресоціалізація осіб, засуджених до позбавлення волі, на предмет їх належного правового оформлення та можливості досягнення поставленої для них мети, є актуальним.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. До питань запобігання злочинності, проблематики позбавлення волі як виду покарання, ресоціалізації засуджених осіб зверталися такі науковці, як Б. М. Головкін, А. Х. Степанюк, К. А. Автухов, А. П. Гель, М. В. Романов, О. О. Шкута, О. В. Таволжанський, В. М. Трубніков та ін.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 63 Кримінального кодексу України (далі – КК України) покарання у виді позбавлення волі полягає в ізоляції засудженого й поміщенні його на певний строк до кримінально-виконавчої установи закритого типу. Слід звернути увагу на те, що на позбавлення волі на певний строк як на вид покарання поширюються загальні положення про покарання та його мету. Із цього випливає, що згідно із ст. 50 КК України позбавлення волі на певний строк, крім кари, має на меті виправлення засуджених, запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами [2].

Зауважимо, що чинний Кримінально-виконавчий кодекс України (далі – КВК України) закріплює правове визначення понять «виправлення» і «ресоціалізація». Відповідно до ст. 6 КВК України, *виправлення* – процес позитивних змін, які відбуваються в особистості засудженого і створюють у нього готовність до самокерованої правопослухняної поведінки; а *ресоціалізація* – це свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві [3].

Щоправда, законодавець, визначаючи згадані поняття, не наводить критеріїв, які дозволяли б встановити рівень виправлення чи ресоціалізації стосовно особи. На нашу думку, дефініції мають надто загальний характер і потребують уточнення й конкретизації, зокрема, стосовно практичних цілей, які переслідують виправлення й ресоціалізація, а також того, у чому фактично можуть проявлятися виправлення й ресоціалізація, тощо. Крім того, неможна оминати й того факту, що під виправленням законодавець розуміє певний процес позитивних змін, а під ресоціалізацією – результат цих змін. Вбачається, що під поняттями виправлення та ресоціалізації слід розуміти як сам процес змін, так і результат цих змін, а це, у свою чергу, має знаходити своє відображення у визначенні.

Однак варто погодитися із позицією законодавця, що виправлення – це необхідна умова ресоціалізації засудженого, оскільки, дійсно, без першого неможливо досягнути повноцінної ресоціалізації. Спираючись на сказане, пропонуємо це закріпити в самому визначенні поняття «ресоціалізація».

У той же час слід брати до уваги й те, що ресоціалізація залежить від певних органів державної влади, які наділені повноваженнями щодо соціальної реабілітації засудженого, надання йому допомоги для відновлення правослужняної поведінки тощо, що також повинно знайти своє відображення у ст. 6 КВК України.

Як вважає А. Х. Степанюк, виправлення у тому значенні, що закріплюється у КВК України, полягає в тому, щоб шляхом примусового впливу на засудженого внести корективи в його соціально-психологічні властивості, нейтралізувати негативні настанови, змусити дотримуватися положень закону про кримінальну відповідальність, прищепити повагу до закону [4, с. 9]. Таким чином, науковець виправлення розглядає, з одного боку, як процес, із другого – як спосіб, що використовується для досягнення виправлення й результати (критерії), за якими можна визначити, чи досягло виправлення своєї мети. Вважаємо, що саме така позиція заслуговує на увагу, оскільки виправлення являє собою складне й багатогранне, а не одностороннє явище.

На думку В. Г. Дєєва і М. П. Прокопова, виправлення як процес передбачає послідовну зміну психолого-педагогічних операцій, спрямованих на усунення в психології особистості засуджених частково деформованих рис і якостей при чітко вираженій схильності до самовиховання, викоринення причин, які були підставою вчинення злочину [10, с. 72]. Ці науковці також зосереджуються на тому, що виправлення – це одночасно і процес, і результат цього процесу, що є цілком слушним.

Під ресоціалізацією А. Столяренко розуміє тривалий процес, що має у своїй основі складний комплекс психолого-педагогічних, економічних, медичних, юридичних й організаційних заходів, спрямованих на формування в кожного засудженого здібності й готовності до включення у звичайні умови життя суспільства після відбуття покарання [11]. Із цього випливає, що ресоціалізація – це певний процес, який має відповідну мету, і досягається за допомогою чітко окреслених способів.

Зважаючи на наявне легальне визначення, а також на думки науковців з цього приводу, пропонуємо викласти ч. 1 та ч. 2 ст. 6 КВК України в наступній редакції:

«1. *Виправлення засудженого* – це процес і результат позитивних змін в особистості засудженого, який полягає в нейтралізації його криміногенної поведінки й має за кінцеву мету додержання засудженим положень закону про кримінальну відповідальність, що досягається шляхом застосування примусового впливу на особу засудженого.

2. *Ресоціалізація засудженого* – це результат діяльності відповідних державних органів, направленої на соціальну адаптацію засудженої особи, наслідок, а також

виправлення засудженого, який полягає в поверненні засудженого до суспільства як його повноцінного члена».

У контексті сказаного зупинимося ще на одному моменті. Так, у ч. 4 ст. 6 КВК України встановлені основні засоби виправлення й ресоціалізації засуджених осіб [3]:

- 1) встановлений порядок виконання й відбування покарання (режим);
- 2) пробація;
- 3) суспільно корисна праця;
- 4) соціально-виховна робота;
- 5) загальноосвітнє і професійно-технічне навчання;
- 6) громадський вплив.

Законодавець не надає прямого визначення поняття «основні засоби виправлення і ресоціалізації», а лише перераховує ті засоби, що можуть бути використані для досягнення відповідних цілей. Додомо, що питання стосовно того, відкритим чи закритим є цей перелік, залишається невирішеним. На нашу думку, система засобів виправлення й ресоціалізації надзвичайно складна і не зводиться до перелічених 6 пунктів, але в ст. 6 КВК України мова йде саме про основні засоби виправлення й ресоціалізації. Це дозволяє зробити висновок, що задля виправлення й ресоціалізації засуджених можуть використовуватися й інші засоби, але вони не будуть мати статус «основних».

Зауважимо, що вибір, які засоби виправлення й ресоціалізації повинні бути застосовані, залежить від особистості засудженого, стосовно якого вони використовуються. Зокрема, вибір має зумовлюватися причинами, які спровокували особу до криміногенної поведінки, його психічними, психологічними й фізичними особливостями тощо. Виправлення та ресоціалізація прямо корелюють із принципом диференціації та індивідуалізації виконання покарань.

Перше місце в переліку засобів виправлення й ресоціалізації посідає режим, що підкреслює його особливе значення й суттєвий вплив на виправлення й ресоціалізацію засуджених осіб. Відповідно до ст. 102 КВК України під *режимом* у виправних і виховних колоніях розуміється порядок виконання і відбування покарання, який забезпечує ізоляцію засуджених; постійний нагляд за ними; виконання покладених на них обов'язків; реалізацію їх прав і законних інтересів; безпеку засуджених і персоналу; роздільне тримання різних категорій засуджених; різні умови тримання засуджених залежно від виду колонії; зміну умов тримання засуджених.

Як цілком слушно зазначає А. Х. Степанюк, режим може тільки створювати необхідні передумови чи частково сприяти втіленню тих чи інших методів чи засобів виправлення й ресоціалізації у життя [4, с. 33]. Погоджуючись з думкою А. Х. Степанюка, вважаємо, що від режиму відбування позбавлення волі прямо залежить те, які засоби, встановлені ст. 6 КВК України, використовуються, в якій пропорції вони підлягають застосуванню. Зокрема, режим прямо впливає на обсяг прав й обов'язків засуджених, зумовлює специфіку відбування покарання, визначає ступінь ізоляції засудженої особи тощо.

Із цього випливає, що недоцільно розглядати режим окремим засобом виправлення й ресоціалізації, оскільки сам по собі він таким засобом не є. Режим може позитивно впливати на особу, засуджену до позбавлення волі на певний строк, лише в сукупності із іншими засобами виправлення й ресоціалізації цієї категорії осіб. Такий позитивний вплив можливий лише за умови раціонального поєднання тих обмежень, що передбачає окремий вид режиму, й з огляду на ці обмеження засобів, що використовуються для виправлення й ресоціалізації.

Наступним засобом у переліку, передбаченому в ч. 4 ст. 6 КВК України, є пробація. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про пробацію» виокремлюються такі види пробації, як досудова, наглядова й пенітенціарна [5].

Враховуючи те, що ми досліджуємо проблеми виправлення й ресоціалізації осіб, засуджених до позбавлення волі на певний строк, доцільно проаналізувати саме пенітенціарну пробацію, яка має найбільше відношення до такого виду покарання, як позбавлення волі на певний строк.

Згідно із ст. 11 Закону України «Про пробацію» *пенітенціарна пробація* – це підготовка осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, до звільнення з метою трудового і побутового влаштування таких осіб після звільнення за обраним ними місцем проживання [5]. Суть пенітенціарної пробації полягає в тому, що законодавство покладає на суб'єктів соціального патронажу обов'язок допомоги звільненим особам шляхом вжиття комплексу правових, економічних, організаційних, психологічних та інших заходів, зокрема, надання послуг, спрямованих на соціальну адаптацію [6, с. 59]. Фактично, пенітенціарна пробація являє собою створення певних умов, в яких стає можливою ресоціалізація, а не на виправлення особи, засудженої до позбавлення волі на певний строк.

Принагідно додати, що, за статистичними даними, порівняно з опитуванням 2017 року, у 2019 році майже вдвічі підвищився рівень довіри до служби пробації. Респонденти позитивно оцінюють службу пробації як систему, спроможну забезпечити безпеку суспільства. При цьому 19 % опитаних зазначили, що службі пробації необхідна підтримка місцевої влади й громадськості для надання комплексної допомоги суб'єкту пробації, що говорить про те, що пробація в цілому й пенітенціарна пробація як її вид зараз знаходяться у стані розвитку, і на сьогодні не можуть повністю виконати покладені на них обов'язки. Успіх, зокрема, пенітенціарної пробації великою мірою залежить від взаємодії з місцевою владою, що безпосередньо відображається на самостійності пробації як окремої системи органів [7, с. 19].

Не можна не відзначити, що результативність пенітенціарної пробації прямо залежить від ступеня виправлення засудженої до позбавлення волі на певний строк особи. Іншими словами, якщо виправлення не було досягнуто, то створення умов для соціальної адаптації жодним чином не вплине на ресоціалізацію засудженого – його поведінку продовжуватиме носити криміногенний характер. Із цього випливає, що досягнення мети пенітенціарної пробації залежить від того, чи доцільні засоби виправлення були застосовані, що породжує певну «субсидіарність» пробації як засобу. Попри це, на нашу думку, даний засіб заслуговує на те, щоб бути віднесеним до основних, оскільки саме він закладає підґрунтя для ресоціалізації, і за умови виправлення особи саме він безпосередньо допомагає засудженому після відбування покарання у виді позбавлення волі повернутися до суспільства як повноцінний його член.

Вищенаведений аналіз дозволяє зробити висновок, що пенітенціарна пробація є засобом насамперед ресоціалізації, а не виправлення осіб, засуджених до позбавлення волі, який потребує вдосконалення, а саме забезпечення самостійності й незалежності виконання від інших органів влади при здійсненні своїх повноважень і функцій.

Наступною розглянемо суспільно корисну працю засуджених осіб, закріпивши яку законодавець виходив із того, що праця – важливий і потужний засіб впливу на особу, її свідомість і стиль життя, бо залучення до праці спрямоване, насамперед, на приучення засуджених ставитися до праці як до позитивної та необхідної складової їх життя, у тому числі й подальшого життя на волі [4, с. 87]. На користь цього погляду може свідчити те, що, дійсно, у цілому праця як зумовлює позитивні зміни в особі засудженого, тобто сприяє виправленню, так і дозволяє набутти позитивних навичок, які можна використовувати після звільнення від відбування покарання у виді позбавлення волі на певний строк.

Нормативною основою праці осіб, засуджених до позбавлення волі на певний строк, є спеціальна Інструкція про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі (далі – Інструкція). Зокрема, вона визначає умови праці засуджених до позбавлення волі (розділ III), умови оплати праці (розділ V) тощо.

Важливою особливістю такого засобу виправлення й ресоціалізації є те, що він не може бути застосований до деяких категорій осіб. Відповідно до п. 3.1 Інструкції засудженим до позбавлення волі, які досягли пенсійного віку, інвалідам I та II груп, хворим на активну форму туберкульозу, жінкам із вагітністю понад чотири місяці, жінкам, які мають дітей у будинках дитини при виправних колоніях, дозволяється працювати за їх бажанням з урахуванням висновку лікарської комісії установи [8].

Аналіз цієї норми дозволяє констатувати відсутність імперативної заборони щодо праці цих осіб, але попри це, праця засуджених із активною формою туберкульозу й осіб із інвалідністю потребує особливих технічних і матеріальних умов для останніх, що передбачається з метою збереження їх здоров'я, а у випадку туберкульозу – збереження здоров'я інших засуджених. Більш того, у даному випадку йдеться про більш обтяжливу правову процедуру щодо виконання праці, яка в деяких випадках обмежує можливість цієї праці, а в деяких взагалі таку можливість виключає.

Ще одним аспектом, на який необхідно звернути увагу, виступає праця засуджених до позбавлення волі на певний строк. Варто, однак, з'ясувати, це їх право чи обов'язок? Законом України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів» були внесені корективи до КВК України. Зокрема, у частині першій статті 118: слова «повинні працювати» замінені на «мають право працювати»; слова «залучаються до праці» – на «залучаються до оплачуваної праці» [9].

Ці зміни викликають певну кількість запитань. По-перше, як ми вже зазначали, виправлення досягається шляхом застосування примусового впливу на особу засудженого. У той же час жодна особа не може бути змушена до реалізації свого права. Зміни до КВК України встановлюють, що особа може працювати лише за власним бажанням – змушувати її працювати протиправно, оскільки тоді йтиметься про обов'язок (а не про право). Наведене означає, що суспільно корисну працю можна розглядати лише як засіб ресоціалізації (оскільки виправлення передбачає обов'язкову наявність примусового впливу). Таке твердження суперечить ту сутність, яка була вкладена в цей засіб виправлення й ресоціалізації: суспільно корисна праця, передусім, покликана впливати на особу і застосовується з метою позитивних змін в особі засудженого, що підпадає під сутність поняття «виправлення». По-друге, Інструкція в п. 3.2 передбачає можливість залучення осіб без оплати праці до робіт з благоустрою установ, слідчих ізоляторів і прилеглих до них територій, а також покращення житлово-побутових умов засуджених або до допоміжних робіт із забезпечення установ і слідчих ізоляторів продовольством, при цьому це залучення носить обов'язковий характер, що суперечить положення КВК України стосовно того, що суспільно корисна праця є правом.

З цього випливає, що неоднозначна правова природа суспільно корисної праці як засобу виправлення й ресоціалізації осіб, засуджених до позбавлення волі на певний строк, а також ускладненість чи неможливість застосування цього засобу до певних категорій цих осіб зумовлює суттєві труднощі при досягненні ним своєї мети.

Необхідно звернути увагу на такий засіб виправлення й ресоціалізації, як соціально-виховна робота. Відповідно до ч. 1 ст. 123 КВК України соціально-виховна робота – це цілеспрямована діяльність персоналу органів і установ виконання покарань та інших соціальних інституцій,

завдяки якій досягається мета виправлення і ресоціалізації засуджених. Соціально-виховна робота сприяє формуванню й закріпленню в засуджених прагнення до заняття суспільно корисною діяльністю, сумлінного ставлення до праці, дотримання вимог законів та інших прийнятих у суспільстві правил поведінки, підвищення їх загально-освітнього і культурного рівнів [3].

На нашу думку, таке визначення соціально-виховної роботи є досить вдалим, оскільки в ньому підкреслюється, що вона є саме цілеспрямованою діяльністю відповідних державних органів. Також закріплюються ті цілі, яких планується досягти й які можна розглядати як критерії оцінки ступеня виправлення й ресоціалізації певної особи, засудженої до позбавлення волі на певний строк.

Слід зауважити, що поняття «соціально-виховна робота» є комплексним (такі складові, як соціальна робота і виховна робота тісно пов'язані, бо соціальна робота здійснюється з метою ресоціалізації, а виховна робота – з метою виправлення). Такий системний підхід, а також належна правова регламентація робить цей засіб виправлення й ресоціалізації ефективним, дозволяє його оцінювати на предмет досягнення мети, використовуючи критерії, закріплені в самому правовому визначенні.

Ще одним основним засобом виправлення й ресоціалізації осіб виступає загальноосвітнє й професійно-технічне навчання. Згідно із ч. 1 ст. 125 КВК України у колоніях відповідно до законів України «Про освіту» і «Про загальну середню освіту» засудженим забезпечується доступність і безоплатність здобуття повної загальної середньої освіти.

Як цілком слушно вважає А. Х. Степанюк, загальноосвітнє й професійно-технічне навчання здійснюється з метою сприяння розвитку особи, її виправлення і полягає не тільки в тому, щоб дати систему знань про закономірності розвитку природи й суспільства, розширити межі світогляду, сприяти інтелектуальному розвитку засуджених, залучати їх до досягнень науки і техніки, а й безпосередньо впливати на виховання засуджених [4, с. 200].

На адміністрацію установи покарання покладається досить значний обсяг обов'язків щодо реалізації засудженими права на освіту. Зокрема, відповідно до п. 19 Порядку організації навчання в загальноосвітніх навчальних закладах при виправних колоніях і слідчих ізоляторах, що належать до сфери управління Державної пенітенціарної служби, остання веде облік осіб, які не мають базової або повної загальної середньої освіти, здійснює контроль за охопленням загальною середньою освітою осіб, засуджених до позбавлення волі, забезпечує умови для проведення навчально-виховного процесу, здійснює належне використання навчальних та наочних посібників, технічних засобів, підручників тощо [12].

Широкий обсяг обов'язків відповідних органів і забезпечує ефективність такого основного засобу виправлення й ресоціалізації. Щоправда, освіта є правом засуджених до позбавлення волі на певний строк, а не обов'язком (за винятком неповнолітніх), що зумовлює необхідність поширення інформації про освіту й важливість її отримання. Крім того, ця необхідність підкреслює зв'язок таких основних засобів виправлення й ресоціалізації, як соціально-виховна робота й загальноосвітнє та професійно-технічне навчання, оскільки перша прямо впливає на кількість тих осіб, які мають намір отримати освіту, якість їх освіти. І звичайно, ефективність такого засобу виправлення й ресоціалізації залежить від того, настільки якісно Адміністрація установ виконання покарань виконують свої обов'язки в цій сфері.

Найбільш проблемним, на наш погляд, є такий засіб виправлення й ресоціалізації, як громадський вплив. Слід відразу додати, що КВК України в ст. 5 закріплює участь громадськості в передбачених законом випадках у діяльності органів і установ виконання покарань як принцип кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбуття покарань. При цьому КВК України не містить чіткого визначення, що необхідно розуміти під участю громадськості, він лише наводить у ст. 25 КВК України тезу про те, що: «Об'єднання громадян та засоби масової інформації, релігійні та благодійні організації, окремі особи в порядку, встановленому цим Кодексом і законами України, можуть надавати допомогу органам та установам виконання покарань у виправленні засуджених і проведенні соціально-виховної роботи» [3].

Із положень вищезазначеної статті прямо випливають два висновки: громадський вплив тісно пов'язаний із проведенням соціально-виховної роботи і де-факто може мати місце лише при проведенні цієї соціально-виховної роботи; законодавець, конструюючи цю норму, оперує категорією «можуть надавати допомогу», що свідчить про те, що громадськість прямо не бере участі у виправленні й ресоціалізації, а може лише сприяти їй. Логічним тоді є запитання, чому, незважаючи на такий субсидіарний характер, громадський вплив закріплений як основний засіб виправлення й ресоціалізації?

Також слід звернути увагу на те, що відповідно до вищезгаданої статті громадськість може надавати допомогу в порядку, встановлену КВК України. При цьому ст. 5 КВК України і ст. 25 КВК України – це єдині правові норми, що стосуються громадського впливу й громадської діяльності. Фактично, у КВК України відсутній механізм участі громадськості, не закріплені форми, що свідчить про абсолютну неефективність такого основного засобу виправлення й ресоціалізації внаслідок недбалості правової регламентації.

Висновки. Підсумовуючи, вкажемо, що під правовими визначеннями «виправлення» та «ресоціалізації» необхідно розуміти як процес певних змін, так і їх результат. Чинний Кримінально-виконавчий кодекс України потребує закріплення критеріїв, які дозволять б встановити ступінь досягнення мети основних засобів виправлення й ресоціалізації. Режим – це не засіб виправлення й ресоціалізації, а важлива передумова реалізації інших засобів. З переліків засобів, закріплених у статті 6 КВК України, необхідно виключити режим. У той же час пенітенціарна пробація є засобом насамперед ресоціалізації, а не виправлення осіб, засуджених до позбавлення волі, яка потребує вдосконалення, а саме забезпечення самостійності й незалежності її виконання від інших органів влади при здійсненні своїх повноважень і функцій. Неоднозначна правова природа суспільно корисної праці як засобу виправлення й ресоціалізації осіб, засуджених до позбавлення волі, зумовлює суттєві труднощі при досягнення ним своєї мети. Системний підхід до розуміння соціально-виховної роботи робить такий засіб виправлення й ресоціалізації ефективним. Соціально-виховна робота і загальноосвітнє й професійно-технічне навчання як засоби виправлення й ресоціалізації тісно пов'язані: перший є важливою передумовою другого. Відсутність механізму участі громадськості у виправленні та ресоціалізації осіб, засуджених до позбавлення волі на певний строк, а також невдала правова регламентація роблять такий засіб абсолютно неефективним і таким, який потребує термінового доопрацювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лист ДКВС України №1/4-45-20/22-Пі від 05.02.2020р.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001р. № 2341-III. [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 01.05.2020р.)

3. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11 липня 2003р. № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата звернення: 01.05.2020р.)
4. Засоби виправлення і ресоціалізації засуджених до позбавлення волі: монографія / за заг. ред. д.ю.н., проф. А. Х. Степанюка. – Х.: , 2011. – 323 с.
5. Про пробачію: Закон України від 05 лютого 2015р. № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19> (дата звернення: 01.05.2020р.)
6. Науково-практичний коментар до Закону України «Про пробачію» / за заг. ред. О. Л. Копиленка, Є. Ю. Бараша. Київ, 2019. 114 с.
7. Результати дослідження громадської думки щодо рівня довіри до уповноважених органів з питань пробачію» / за ред. О. Янчука, К. Новохатньої. Київ, 2019. 24 с.
8. Інструкція про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі: наказ Міністерства юстиції України від 7 березня 2013р. № 396/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-13> (дата звернення: 01.05.2020р.)
9. Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів: Закон України від 8 квітня 2014р. № 1186-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1186-18> (дата звернення: 01.05.2020р.)
10. Деев В. Г., Прокопов М. Г. Организация воспитательной работы с осужденными : монографія / В.Г. Деев, М.Г. Прокопов. Москва, 1981.
11. Столяренко А. Прикладная юридическая психология, URL: law.vsu.ru/structure/criminalistics/books/stolyarenko.pdf (дата звернення: 01.05.2020р.)
12. Порядок організації навчання у загальноосвітніх навчальних закладах при виправних колоніях та слідчих ізоляторах, що належать до сфери управління Державної пенітенціарної служби України: наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства юстиції України від 10 червня 2014р. № 691/897/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0629-14> (дата звернення: 01.05.2020р.)